

Ihmiskeskeisyyden yli -
Kirjallisuuskatsaus ekososiaalisen sosiaalityön ytimestä

Helene Santala
Sosiaalityö
Kandidaatintutkielma
Jyväskylän yliopiston
avoin yliopisto
Kevät 2023

TIIVISTELMÄ

Santala, Helene. 2023. Ihmiskeskeisyyden yli - kirjallisuuskatsaus ekososiaalisen sosiaalityön ytimeistä. Sosiaalityön kandidaatintutkielma. Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto. Ohjaaja: Helky Häkli. 31 sivua.

Ilmastonmuutoksen ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen vaikutukset koskettavat luonnon lisäksi laajoja ihmisryhmiä. Koska kyseessä on ekologisen kriisin lisäksi myös sosiaalinen kriisi, tulee kestävän kehityksen edistäminen ja ilmastokriisin lieventäminen ottaa huomioon myös sosiaalityössä.

Tässä tutkielmassa tarkasteltiin sosiaalityön ja ympäristön suhdetta. Tutkielman teoreettisena viitekehyksenä toimivat ekososiaalinen viitekehys ja kestävän kehityksen mukaiset ympäristönäkökulmat. Tutkielman tarkoituksena oli jäsentää ekososiaalista sosiaalityötä ohjaavia teoreettisia lähtökohtia ja ajatusmalleja. Tutkielma on toteutettu kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, jonka aineistona toimivat kuusi kotimaista ja kaksi kansainvälistä artikkelia vuosilta 2014–2022.

Tutkielman perusteella aineiston teoreettinen ydin liittyi ekokriittiseen näkökulmaan sekä sosiaalityön paradigman muutokseen kohti maapallon kokonaisvaltaisesti huomioivaa sosiaalityötä. Tulosten perusteella ekososiaaliseen sosiaalityöhön liittyvät ymmärrys sosiaalityön ja ympäristön vuorovaikutuksellisesta suhteesta sekä sosiaalityöstä osana luontoa. Lisäksi uuden hyvinvointikäsitteksen sisäistäminen ja sosiaalityön aktivismi liitetään osaksi ekososiaalista lähestymistapaa.

Asiasanat: sosiaalityö, ekososiaalinen, kestävä kehitys

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	KESTÄVÄ KEHITYS	2
3	EKOSOSIAALINEN SOSIAALITYÖ	4
	3.1 Ympäristön huomioivan sosiaalityön alkulähteillä	4
	3.2 Systemiteoria ja ekokriittisyys	6
	3.3 Ekososiaalinen viitekehys	7
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	9
	4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	9
	4.2 Tutkimusmenetelmä.....	10
	4.3 Tutkimusprosessi ja aineiston analyysi	10
	4.4 Tutkimusaineisto.....	13
5	TULOKSET	15
	5.1 Ihmiskeskeisyyden ylittävää sosiaalityötä	15
	5.1.1 Ihmiskeskeisyydestä suhteellisuuden paradigmaan	15
	5.1.2 Suhde luontoon.....	18
	5.1.3 Uusi käsitys hyvinvoinnista	21
	5.2 Sosiaalityön aktivismi	23
6	POHDINTA	26
	LÄHTEET	29

1 JOHDANTO

Ihmisten toiminnalla on laaja-alaisia vaikutuksia maapalloon ja sen ekosysteemeihin. Tämä näkyy muun muassa ilmastonmuutoksena, luonnon monimuotoisuuden heikkenemisenä sekä valtamerien happamoitumisena. Meidän ollessamme riippuvaisia luonnosta, jota valitettavan usein pidämme itsestäänselvyytenä, luonnon kriisit aiheuttavat vakavia haasteita ihmisten hyvinvoinnille. (Hirvilampi & Helne, 2014, 2160–2161.) Näin ollen kestävä kehityksen edistäminen ja ekologisen kriisin lieventäminen ovat ihmisoikeuskysymyksiä, jotka tulee huomioida myös sosiaalityössä.

Hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneelin (Intergovernmental Climate Change, IPCC, 2022) tuoreimman raportin mukaan ilmastonmuutoksen vaikutukset koskettavat luonnon lisäksi laajoja ihmisryhmiä. Lisääntyneet helleaallot, kuivuus ja metsäpalot vaikuttavat kaikkiin luonnon ekosysteemeihin, ja ruoka- ja vesiturvallisuuden on havaittu heikentyneen ilmastonmuutoksen myötä. Ruokaturva tulee raportin mukaan heikentymään entisestään, kun esimerkiksi pölytytys ja maan kasvukunto heikentyvät sekä tuholais- ja tautipaineet kasvavat. Raportin viesti on selvä; ilmastotyöhön tulee ottaa mukaan kaikki toimijat kaikilla yhteiskunnan tasoilla ja sektoreilla. (IPCC, 2022.)

Sosiaalityön pioneeri Jane Addams tunnisti ekologisten ja sosiaalisten ongelmien sekä ratkaisujen välisen monimutkaisen suhteen jo yli sata vuotta sitten. (esim. Närhi & Matthies, 2016, s. 23–24). Sosiaalityön suhde luontoon on kiinnostanut tutkijoita ympäri maailman jo pitkään, mutta käytäntöön ympäristön huomioivaa näkökulmaa on ollut haastava juurruttaa. Tarkastelen tutkielmassani niitä ekososiaalisen viitekehyksen ydinelementtejä ja näkökulmia, jotka aineiston perusteella tulisi sisäistää käytännön sosiaalityössä.

2 KESTÄVÄ KEHITYS

Ilmastonmuutoksesta ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemisestä käytetään yhteisnimitystä ekologinen kriisi. Ekologinen kriisi vaikuttaa ihmisiin eri tavoin, minkä vuoksi siitä puhutaan Houtbeckersin (2022) mukaan myös ekososiaalisena kriisinä. Ilmastonmuutos, luontokato ja hoivakriisi ovat esimerkkejä toisiinsa kietoutuneista ekososiaalisista kriiseistä, jotka aiheuttavat moninaisia ongelmia ihmisten ja muunlajisten hyvinvoinnille. (Houtbeckers, 2022, s. 66–67.) Sosiaalityössä nähdäänkin suoraan ympäristön muutosten vaikutus ihmisten elämään. Sosiaalityön professori Aila-Leena Matthiesin (2021, s. 268–269) mukaan heikoimmassa asemassa olevat kärsivät eniten ympäristön kriiseistä, vaikka useimmiten ovat itse vähiten aiheuttamassa niitä. Ekologiseen kriisiin vastaimiseksi sekä ihmisten ja ympäristön hyvinvoinnin turvaamiseksi on luotu maailmanlaajuinen kestävä kehityksen ohjelma (Agenda 2030).

Kestävä kehitys (*sustainable development*) nousi maailmalla yleiseen keskusteluun ympäristöliikkeiden ja ympäristösosiologian sekä kestävä kehityksen käsitteen ja YK:n niin kutsutun Brundtlandin komission raportin (*Our Common Future 1989*) myötä (Närhi&Matthies, 2016, s. 27; Närhi & Matthies 2001, s. 24). Brundtlandin raportissa kestävä kehitys määriteltiin sosiaalisesti, taloudelliseksi, ympäristölliseksi ja kulttuuriseksi kehitykseksi, joka ei vaaranna tulevien sukupolvien oikeutta omaan kehitykseensä (Brundtland, 1987).

Ympäristöministeriön (2023) mukaan kestävä kehitys tarkoittaa maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa yhteiskunnallista muutosta, jonka tavoitteena on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Kestävässä kehityksessä ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa. (Ympäristöministeriö, 2023.)

Kuten Brundtlandin (1987) raportissa, myös ympäristöministeriön määritelmän mukaan kestäväan kehitykseen liittyy ekologisen kestävyuden lisäksi taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyuden ulottuvuudet. Ekologisella kestävyydellä tarkoitetaan Ympäristöministeriön (2023) mukaan biologisen monimuotoisuuden ja ekosysteemien toimivuuden säilyttämistä sekä ihmisen toiminnan sopeuttamista luonnon kestokykyyn. Taloudellisella kestävyydellä viitataan tasapainoiseen kasvuun, joka ei perustu pitkällä aikavälillä velkaantumiseen tai varantojen hävittämiseen, kun taas sosiaalisella ja kulttuurisella kestävyydellä tarkoitetaan hyvinvoinnin edellytysten siirtymisen turvaamista sukupolvelta toiselle. (Ympäristöministeriö, 2023.)

YK:n kestäväan kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030 (2015) sisältää kaikille maailman maille yhteiset tavoitteet, jotka tähtäävät muun muassa köyhyyden ja nälän poistamiseen sekä ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja ekosysteemien suojelemiseen. Ilmastonmuutoksella tarkoitetaan pitkäaikaista ilmaston tilan vaihtelua, joka voi johtua luonnollisista syistä, esimerkiksi auringon syklin vaihtelusta. 1800-luvulta lähtien ilmastonmuutoksen pääasiallisena aiheuttajana katsotaan kuitenkin olevan ihmisen toiminta; erityisesti fossiilisten polttoainesten, kuten hiilen, öljyn ja kaasun, polttamisesta aiheutuvat päästöt. (United Nations, 2023.)

Hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneelin (IPCC, 2022) raportin mukaan ekologinen kriisi synnyttää moninaisia riskejä, kuten ruokaturvan heikkene- mistä, työttömyyttä ja pakkomuuttoa, ja sen vaikutukset kohdistuvat ensisijaisesti heikoimmassa asemassa oleviin ihmisiin. Lisääntyneiden luonnonkatastro- fien, kuivuuden, tulvien ja konfliktien myötä kestäväan kehitykseen tähtäävän yhteiskunnallisen muutoksen voidaan nähdä olevan sosiaalisesti välttämätöntä. (IPCC 2022.) Muutos on välttämätöntä kaikilla aloilla: niin taloudessa, teknologi- assa, politiikassa kuin kulttuurissakin, ja kaikkia ilmiöitä tulisi tarkastella suh- teessa kestäväan tulevaisuuteen. Tällaista kokonaisvaltaista rakenteellista muu- tosta kohti ekologista, sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä kutsutaan kestä- väksi siirtymäksi (*sustainability transition*). (Matthies, 2021, s. 267–268.)

3 EKOSOSIAALINEN SOSIAALITYÖ

Tässä tutkielmassa aineistona toimineessa kirjallisuudessa on pääosin nojattu IFSW:n (International Federation of Social Workers) ja IASSW:n (International Association of Schools of Social Work) vuonna 2014 hyväksymään sosiaalityön kansainväliseen määritelmään (IFSW & IASSW 2014). Sosiaalityön yliopistokoulutuksen yksiköiden muodostaman yhteistyöverkosto Sosnetin suomenkielinen käännös sosiaalityön kansainvälisestä määritelmästä on seuraava:

"Sosiaalityö on professio ja tieteenala, jolla edistetään yhteiskunnallista muutosta ja kehitystä, sosiaalista yhteenkuuluvuutta sekä ihmisten ja yhteisöjen voimaantumista ja valtaistumista. Yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden, ihmisoikeuksien, kollektiivisen vastuun sekä moninaisuuden kunnioittamisen periaatteet ovat keskeisiä sosiaalityössä. Sosiaalityö kiinnittyy sosiaalityön, yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden teorioihin sekä alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen tietoon. Sosiaalityössä työskennellään ihmisten ja rakenteiden parissa elämän ongelmatilanteiden ratkaisemiseksi ja hyvinvoinnin lisäämiseksi." (Sosnet, 2023.)

3.1 Ympäristön huomioivan sosiaalityön alkulähteillä

Ympäristö on ollut osa sosiaalityötä sen varhaisista vaiheista lähtien. Jane Addamsin (1860–1935) ja Mary Richmondin (1861–1928) voidaan katsoa olleen ympäristön huomioivan sosiaalityön pioneereja, ja ekososiaalisen sosiaalityön historiaa voidaan tarkastella sosiaalityön varhaisista vaiheista eli 1800–1900 -lukujen taitteesta lähtien. (Närhi & Matthies 2016, s. 22–23.)

Sosiaalityön edelläkävijät Richmond ja Addams korostivat jo 1900-luvun alussa ympäristön merkitystä ihmisen hyvinvoinnille, vaikkakin hieman eri näkökulmista. Richmond (1922, s. 99, 145) korosti ihmisten ja sosiaalisen ympäristön vastavuoroista suhdetta kehittämänsä tapauskohtaisen sosiaalityön (*casework*) teorian yhteydessä. Addams (1910, s. 68–69) puolestaan huomioi yhteiskunnallisten rakenteiden sekä ympäristön vaikutukset yhteisösosiaalityössä (*community work*), ja paneutui esimerkiksi puutteelliseen jätehuoltoon ja ihmisten asuinoloihin. Addams ymmärsi ympäristön laajemmassa merkityksessä, sisältäen muun muassa fyysisen ympäristön, kuten ruoan ja saasteiden, merkityksen ihmisten elinolosuhteisiin, mutta myös sosiaalisiin ongelmiin, kuten rikollisyyteen ja työttömyyteen, ja kehitti erilaisia toimia niiden ehkäisemiseksi. (Närhi & Matthies, 2016, s. 23–24; Närhi & Matthies, 2001, s. 18.)

Närhen & Matthiesin (2001, s. 18; Närhi, 2015, s. 322) mukaan sekä Addams että Richmond pitivät sosiaalisia ongelmia jossain määrin ihmisen ja ympäristön suhteeseen liittyvinä haasteina. Mary Richmondin ratkaisuna oli analysoida yksilön ainutlaatuisia tilannetta hänen sosiaalisessa ympäristössään, kun taas Jane Addams korosti elinolosuhteiden ja ympäristön vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin ja näki yhteiskunnan rakenteelliset uudistukset ratkaisuna. (Närhi & Matthies, 2016, s. 23–24.)

Richmond kirjoitti sosiaalisista tilanteista sosiaalisissa ympäristöissä, eikä käyttänyt ekologian käsitettä kirjoituksissaan. Addams puolestaan käytti kaupunkiekologian (*urban ecology*) käsitettä ja ajatteli, että ihmisiä tulee ymmärtää heidän oman elinympäristönsä kontekstissa. Addamsin osittain jopa radikaali ja poliittinen ajattelu sekä hänen ymmärryksensä köyhyyden rakenteellisesta ja ympäristöllisestä alkuperästä ovat toimineet pohjana nykyiselle ekologisen sosiaalityön teoretisoinnille. Richmondin vaatimukset kokonaisvaltaisemmasta sosiaalisen ja kulttuurisen kontekstin huomioivasta näkemyksestä ovat puolestaan olleet luomassa ekologista perustaa sosiaalityölle yksilöiden ja perheiden kanssa. (Närhi & Matthies, 2016, s. 24; Närhi & Matthies 2001, s. 19.)

3.2 Systemiteoria ja ekokriittisyys

1970-luvulta lähtien ekologiselle sosiaalityölle on tunnistettu kaksi erilaista teoreettista suuntaa (Närhi & Matthies 2001, s. 17), joita käytetään edelleen.

Ensimmäinen liittyy **systemiteoreettiseen** ajatteluun, jossa korostetaan sosiaalista ympäristöä ihmisen hyvinvoinnin keskeisenä kehyksenä ja jossa pääpaino on sosiaalisessa ympäristössä ja kokonaisvaltaisessa ajattelussa. Sosiaalityön systemiteoreettisessa lähestymistavassa korostetaan "*Person in environment*" -näkökulmaa, jonka voidaan katsoa olleen yksi sosiaalityön tärkeimmistä periaatteista. "Ihminen ympäristössä" -ajattelu näkee sosiaalisen ympäristön ihmisen kasvua ja hyvinvointia edistävänä tekijänä ja sosiaalityön työkaluna ihmisten sopeuttamisessa olemassa olevaan sosiaaliseen ympäristöön ja sen muutoksiin. (Närhi, 2015, s. 322–323; Närhi&Matthies, 2016, s. 26–27.)

Systemiteoreettista ajattelua on kritisoitu, koska "ihminen ympäristössä" jättää huomioimatta ympäristön ja luonnon, eikä ihmisen ja luonnon välistä suhdetta nähdä poliittisena kysymyksenä. Vaikka systemiteoreettisessa näkökulmassa nähdään ihmisen ja luonnon suhde vuorovaikutuksellisenä, siinä ei ole otettu kantaa ympäristökysymyksiin, eikä se arvostele rakenteita, jotka tuottavat haittaa ympäristölle ja yhteiskunnille. (Närhi & Matthies, 2016, s. 26–27; Närhi & Matthies 2001, s. 24.)

Ekologisiin kriiseihin liittyvän tietoisuuden kasvaessa 1970- ja 1980-luvuilla yhteiskunnan kritiikki ilmentyi sosiaalityössä niin kutsuttuna **ekokriittisenä näkökulmana**. Närhen & Matthiesin (2016, s. 29) mukaan systemiteorian edustajissa sopeutumisen strategiaa ekokriittinen lähestymistapa pyrkii yhteiskunnalliseen muutokseen. Se näkee ihmisen osana luontoa ja kyseenalaistaa länsimaisen yhteiskuntamallin, jossa tavoitellaan jatkuvaa taloudellista kasvua ja joka perustuu luonnon ja ihmisten voimavarojen hyväksikäyttöön taloudellisen voiton saamiseksi. (Närhi, 2015, s. 324.)

Ekokriittisyys pyrkii yhdistämään ekologisia ja sosiaalisia ulottuvuuksia etsien ratkaisuja kestävän kehityksen mukaiselle sosiaalityölle. Ekokriittisen tutkimussuunnan mukaan sosiaalityö on nykymuodossaan riippuvainen ympäristöä

tuhoavasta talouskasvusta ollen näin myös osallinen ympäristöongelmiin. Ekokriittisyys on vahvistunut 2000-luvulta lähtien löytänyt uusia näkökulmia ja vakiinnuttanut paikkansa kansainvälisesti erilaisten käsitteiden avulla. (Närhi & Matthies, 2016, s. 27–29; Närhi & Matthies 2001, s. 24; Matthies, 2021, s. 268.)

3.3 Ekososiaalinen viitekehys

Ympäristön huomioivasta sosiaalityöstä on käytetty erilaisia käsitteitä eri puolilla maailmaa. Siitä on kirjoitettu muun muassa ekososiaalisena (*eco-social*), vihreänä (*green*), syväekologisena (*deep ecological*), ekospirituaalisena (*eco-spiritual*), sosioekologisena (*socio-ecological*), ekologisena (*ecological*) ja ympäristösosiaalityönä (*environmental social work*). (mm. Närhi & Matthies, 2016, s. 29.)

Näitä käsitteitä yhdistää ekokriittinen näkökulma, ympäristökriisin tunnistaminen sekä sen vaikutusten tiedostaminen ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin (Boetto, 2017, s. 51; Närhi & Matthies, 2016, s. 32). Kaikissa näkökulmissa on nähtävissä Jane Addamsin teoreettiset näkemykset, joissa sosiaalityöntekijät nähdään poliittisina toimijoina, jotka ajavat yhteiskunnallista muutosta kestävämpään elämään. On lisäksi selvää, että näitä näkökulmia yhdistää kritiikki valitsevaa uusliberalistista talousideologiaa kohtaan. Tämän kasvua ja taloudellista voiton tavoittelua edistävän ideologian katsotaan ajaneen yhteiskunnat luonnonvarojen kestävämpään käyttöön sekä ympäristön tuhoamiseen. (Boetto, 2017, s. 51; Coates, Gray & Hetherington, 2006, s. 381–389.) Vaikka ympäristön huomioivaan sosiaalityöhön liittyviä eri käsitteitä yhdistää kritiikki nykyistä kapitalistista talousjärjestelmää kohtaan, Närhen & Matthiesin (2016, s. 32) mukaan tärkein yhdistävä ydinajatus on ymmärrys ihmisestä osana luontoa.

Sosiaalityön professorit Aila-Leena Matthies ja Kati Närhi ovat tutkineet sosiaalityön ja ympäristön suhdetta yhdessä jo 1990-luvun puolivälistä lähtien (Närhi, 2015, s. 323). Närhen & Matthiesin (2016, s. 29) mukaan **ekososiaalisen**

lähestymistavan käsitettä käytetään sateenvarjokäsitteenä, joka yhdistää systemaattiteoreettisen ajattelun ja ekokriittisen näkökulman. Kyse on kokonaisvaltaisesta ja lähtökohtaisesti rakenteellisesta viitekehyksestä, joka on sovellettavissa kaikkeen sosiaaliseen työhön (Ranta-Tyrkkö, 2021, s. 76). Lähestymistavan avulla pyritään tarkastelemaan erityisesti ekologisen ja sosiaalisen kestävyuden kysymyksiä sekä korostamaan ihmisen hyvinvoinnin ja elinympäristön vastavuoroista suhdetta. Sen on lisäksi tarkoitus toimia käsitteellisenä työkaluna, jolla sosiaalityön kysymyksiä voidaan lähestyä ympäristönäkökulmasta. (Närhi, 2015, s. 323; Närhi & Matthies, 2016, s. 29.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Ekososiaalinen lähestymistapa ja siihen liittyvä ekokriittinen näkökulma pureutuvat syvälle ihmisten arvoihin ja tottumuksiin sekä tapoihin elää, jolloin sosiaalityön syvälinen toimintatapojen tarkastelu on kiistämättä haastavaa. Sosiaalityön kentällä ekososiaalinen lähestymistapa on usein nähty liian korkealentoisena ja abstraktina saavuttaakseen aidosti sosiaalityön käytännöt (Miettinen, 2022, s. 98).

Sosiaalityön käsitteellä viitataan tässä tutkielmassa sosiaalialan viralliseen profession, mutta myös laajemmin esimerkiksi kolmannella sektorilla toteutettavaan sosiaalialan toimintaan. Näen, että toimintatapojen muutos vaatii ensisijaisesti kokonaisvaltaista ajattelutavan muutosta sekä ympäristön ja sosiaalityön vuorovaikutuksellisen suhteen sisäistämistä. Tämän vuoksi tarkastelen tutkielmassani niitä ekososiaalisen viitekehyksen ydinelementtejä ja näkökulmia, jotka aineiston perusteella tulisi sisäistää käytännön sosiaalityössä.

Tutkielman tarkoituksena on jäsentää ekososiaalista sosiaalityötä ohjaavia teoreettisia lähtökohtia ja ajatusmalleja. Tarkastelen tutkielmassa kestävän kehityksen mukaista sosiaalityötä ja sen ydinelementtejä. **Tutkimuskysymykseni ovat:**

- ✚ Mitkä ovat kestävään kehitykseen liittyvät teoreettiset lähtökohdat ekososiaalisen sosiaalityön viitekehyksessä?
- ✚ Millaisena sosiaalialan työntekijöiden rooli näyttäytyy ekososiaalisen sosiaalityön viitekehyksessä?

4.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkielma on toteutettu kirjallisuuskatsauksena. Kirjallisuuskatsaus on kirjallisuuden pohjaava tutkimusmetodi, joka luo kokonaiskuvaa tutkittavasta aiheesta. Sen avulla on mahdollista arvioida ja kehittää olemassa olevia teorioita sekä luoda uusia. Salmisen (2011) mukaan kirjallisuuskatsaus on monipuolinen metodi, joka pitää sisällään useita eri tyyppisiä. Kirjallisuuskatsauksen päätyypit ovat kuvaileva kirjallisuuskatsaus, systemaattinen katsaus sekä meta-analyysi kvalitatiivisena ja kvantitatiivisena tyyppinä. (Salminen, 2011, s. 5–6.)

Tutkielmani on kuvaileva kirjallisuuskatsaus, jossa yhdistyy sekä narratiivinen että integroiva ote. Salmisen (2011, s. 6–7) mukaan narratiivisen kirjallisuuskatsauksen avulla on mahdollista antaa lukijalle laaja kokonaiskuva aiheesta sekä kuvailla aiheen historiallista kehityskulkua aiempia tutkimuksia tiivistämällä. Integroivaa otetta puolestaan käytetään, kun halutaan kuvailla tutkittavaa aihetta mahdollisimman monipuolisesti. Integroivaan otteeseen liittyy oleellisesti aineiston kriittinen tarkastelu ja se antaa mahdollisuuden tuottaa uutta tietoa jo tutkitusta aiheesta. Integroivan kirjallisuuskatsauksen vaiheet etenevät tutkimusongelman asettelun ja aineiston hankkimisen kautta arviointiin, analyysiin sekä tulkintaan ja lopulta tulosten esittämiseen. (Salminen, 2011, s. 3–9.)

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus valikoitui tutkielmani menetelmäksi erityisesti sen joustavuuden vuoksi. Tutkimusaiheen liittyessä osittain jopa filosofisiin ja implisiittisiin ajatusmalleihin liian tarkka aineiston rajaaminen ja jäykkien metodien valinta olisi voinut osoittautua haasteelliseksi. Koen, että kuvaileva kirjallisuuskatsaus sopii sen keskustelua herättävän ja kriittisen arvioinnin mahdollistavan luonteen vuoksi kestäväen kehityksen ja ekososiaalisen viitekehyksen tarkasteluun.

4.3 Tutkimusprosessi ja aineiston analyysi

Aineiston haarukointi tapahtui tutustumalla eri sähköisiin tietokantoihin. Tein monipuolisesti hakuja erityisesti JYKDOK-, artikkeliviitetietokanta ARTO-, ja SAGE Knowledge -palveluissa. Lisäksi tein hakuja esimerkiksi sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehden Januksen arkiston ja Google Scholarin kautta. Tiedonhaussa käytin suomen- ja englanninkielisiä hakusanoja: sosiaalityö (*social work*), ekososiaalinen (*ecosocial*), kestävyys (*sustainability*) ja ympäristö (*environment*).

Ensimmäisillä hakukerroilla ilman tarkempia rajoituksia tuloksia oli todella runsaasti; esimerkiksi käyttäessäni Google Scholar - palvelussa suomenkielisiä hakusanoja *sosiaalityö* ja *kestävyys* hakutuloksia löytyi 10 600 kappaletta. Englanninkielisenä (*social work and sustainability*) haku tuotti jopa 4 900 000 osumaa. Tämän vuoksi päädyin rajaamaan aineiston vuodesta 2014 eteenpäin, jolloin käyttämäni aineisto olisi myös mahdollisimman tuoretta. Rajaamalla aineiston vuosille 2014–2022 hakusanoilla *sosiaalityö* ja *kestävyys* osuvia Google Scholar - palvelussa tuli 7 100 kappaletta, englanninkielisillä sanoilla kuitenkin noin 21 700. Google Scholar palvelussa osumiin tulee väistämättä mukaan myös eittieteellisiä aineistoja, joka näkyi tulosten suuressa määrässä. Vastaavasti JYKDOK - palvelun kautta hakusanoilla *sosiaalityö* ja *kestävyys* löytyi vain 14 tulosta rajattuna vuosille 2014–2022. Englanninkielisillä hakusanoilla *social work* ja *sustainability* hakutuloksia löytyi JYKDOK:sta 88 kappaletta.

Tutkielmani aineistoksi hyväksyin ainoastaan tieteellisiä artikkeleita, kokoomateoksessa julkaistuja artikkeleita sekä väitöskirjoja. Hyväksyin lisäksi ainoastaan avoimesti saatavilla olevat artikkelit, maksulliset materiaalit rajasin aineiston ulkopuolelle. Julkaisukielenä hyväksyin suomen ja englannin, joka mahdollisti minulle aineiston tarkan analysoinnin.

Tässä tutkielmassa aineiston analyysi suoritettiin sisällön analyysin avulla. Alasuutarin (2012, s. 38) mukaan laadullisessa analyysissä aineistoa tarkastellaan kokonaisuutena ja se voidaan jakaa kahteen toisiinsa nivoutuvaan vaiheeseen, jotka ovat havaintojen pelkistämisen ja arvoituksen ratkaisemisen vaiheet. Havaintojen pelkistämisen vaiheessa tarkastelin aineistoa kestävä kehityksen ja

ekososiaalisen viitekehyksen näkökulmista. Aineiston pelkistämällä oli mahdollista löytää niin sanottuja raakahavaintoja, jotka yhdistettiin laajemmiksi havainnoiksi ja kokonaisuuksiksi. Laadullisessa analyysissä on oleellista pyrkiä pelkistämään havainnot mahdollisimman pieneksi joukoksi. (Alasuutari, 2012, s. 29–34.)

Arvoituksen ratkaisemisen vaiheessa tehdään Alasuutarin (2012) mukaan merkitystulkintaa tutkittavasta ilmiöstä aineistosta löytyneiden havaintojen ja vihjeiden perusteella. Merkitystulkintaa tehtäessä pyritään luomaan kokonaisuus, joka ei muodostu pelkästään aineistosta esiin tulleista havainnoista, vaan tutkijan tulee tehdä kokonaisuus ymmärrettäväksi kietomalla vihjeet ilmiötä jäsentävään teoreettiseen viitekehykseen. (Alasuutari, 2012, s. 34–38.)

Analysoidessani aineistoa löysin aluksi ison määrän erilaisia raakahavaintoa, jonka vuoksi havaintojen pelkistäminen ja kirkastaminen oli tarpeellista. Alustavat tutkimuskysymykseni tarkentuivat havaintojen ja löydettyjen teemojen perusteella. Käytin tässä tutkielmassa aineiston analysoinnissa teema-analyysia, jonka avulla pyrin löytämään aineistosta keskeisiä teemoja tai merkityksiä. Aloitin teema-analyysin aineistoon tutustumisella, joka oli yllättävän haastavaa aiheen teorialähtöisyyden vuoksi. Ekososiaaliseen viitekehykseen tutustuminen oli kuitenkin hyvin mielenkiintoista ja koen, että aineistoon oli helppo syventyä. Seuraavaksi muodostin aineistosta erilaisia koodeja värien avulla sekä etsin ja kirkastin löydettyjä teemoja. Teema-analyysissä havaitut teemat määritellään ja nimetään, jonka jälkeen siirryin itse raportin tuottamisen vaiheeseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 105–107.)

Tutkielmassani olen huomionut eettiset ratkaisut ja hyvän tieteellisen käytännön lähtökohdat pyrkimällä valitsemaan luotettavia lähteitä, kuten tieteellisiä julkaisuja ja vertaisarvioituja artikkeleita. Olen myös pyrkinyt kunnioittamaan muiden tutkijoiden tekemää työtä kiinnittämällä erityistä huomiota lähdemerkintöihin ja asianmukaisiin viittaustekniikoihin. (Varantola, 2013, s. 6.) Tiedostan lisäksi oman arvomaailmani ja maailmankatsomukseni vaikutukset filosofiselle tasolle keskittyvän aineiston tarkastelussa. Pyrin kuitenkin tarkastelemaan tutki-

musaineistoa objektiivisesti niin, ettei esimerkiksi oma eläinoikeusajatteluni vaikuta tutkimustuloksiin. Tutkimuksessa kriittisyys ja kyseenalaistaminen ovat osa tieteen uskottavuutta, jonka vuoksi haluan tuoda esille, että tutkielmani aineiston voi pohjimmiltaan nähdä nojaavan tiedeyhteisöissä laajalti hyväksytyyn evoluutioteoriaan sekä käsitykseen ihmisestä yhtenä ainutlaatuisena eläimenä. Näin ollen kriittisesti tarkasteltuna tutkielmani tuloksia on mahdollista kyseenalaistaa evoluutioteoriaa kyseenalaistamalla.

4.4 Tutkimusaineisto

Aineistoksi valikoitui vuosilta 2014–2022 kuusi kotimaista ja kaksi kansainvälistä artikkelia, joiden sisältö vastasi tutkimuskysymyksiä ja tutkielmani tarkoitusta:

- ✚ **Rainerma, Elisa (2022). Ekososiaalinen lähestymistapa aikuissosiaalityön uudistajana.** Elisa Rainerma tarkastelee artikkelissaan ekososiaalisen sosiaalityön mahdollisuuksia aikuissosiaalityön tehtäväkentällä.
- ✚ **Ranta-Tyrkkö, Satu (2021). Miten juurruttaa ekososiaalista viitekehystä sosiaalityön koulutuksessa ja käytännöissä?** Satu Ranta-Tyrkkö pohtii artikkelissaan ekososiaalisen viitekehysten mukaisen sosiaalityön vakiinnuttamista sosiaalityön koulutukseen ja käytäntöön.
- ✚ **Matthies, Aila-Leena (2021). Kestävä siirtymä ja aikuissosiaalityön tehtäväkenttä.** Aila-Leena Matthies tarkastelee artikkelissaan aikuissosiaalityön ja kestävän siirtymän keskinäistä vaikutussuhdetta.
- ✚ **Peeters, Jef (2016). A safe and just space for humanity: The need for a new concept of well-being.** Belgialainen sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkija Jef Peeters tarkastelee artikkelissaan sosiaalityön roolia kestävän kehityksen tukemisessa sekä pohtii tarvetta kulttuurisen paradigman muutokselle ekososiaaliseen kriisiin vastaamiseksi.

- ✚ **Boetto, Heather (2017). A Transformative Eco-Social Model: Challenging Modernist Assumptions in Social Work.** Australialainen Heather Boetto käsittelee artikkelissaan sosiaalityön suhdetta ympäristöön ja tarkastelee ekososiaalisen muutoksen tarvetta ammatissa.
- ✚ **Närhi, Kati & Matthies, Aila-Leena (2016) Conceptual and historical analysis of ecological social work.** Kati Närhi ja Aila-Leena Matthies käyvät artikkelissaan läpi ympäristön huomioivan sosiaalityön historiallista kehitystä.
- ✚ **Närhi, Kati (2015). Ekososiaalinen viitekehys sosiaalityössä.** Kati Närhi käy artikkelissaan läpi ekososiaalisen viitekehysten taustoja ja teoriaa.
- ✚ **Hirvilammi, Tuuli & Helne, Tuula (2014). Changing Paradigms: A Sketch for Sustainable Wellbeing and Ecosocial Policy.** Sosiaalipolitiikan tutkija Tuuli Hirvilammi ja yhteiskuntapolitiikan tutkija Tuula Helne esittelevät artikkelissaan suhteellisuusparadigman periaatteet sekä muotoilevat uuden moniulotteisen hyvinvoinnin käsityksen ekososiaalisen politiikan tueksi.

5 TULOKSET

5.1 Ihmiskeskeisyyden ylittävää sosiaalityötä

5.1.1 Ihmiskeskeisyydestä suhteellisuuden paradigmaan

Paradigman käsitteellä viitataan Hirvilammen & Helnen (2014, s. 2161) mukaan yhteiskunnassa vallitseviin yleisesti hyväksytyihin ajatusmalleihin, jotka ohjaavat tutkijoiden työtä. Sosiologit Catton ja Dunlap (1980, s. 25) ovat kutsuneet perusparadigmaa yhteiskuntatieteissä "ihmispoikkeusparadigmaksi" (*human exemptionalism paradigm*), koska heidän mukaansa usein oletetaan, että "lajimme poikkeuksellisuus vapauttaa meidät ekologisista periaatteista ja ympäristövaikutuksista."

Vallitsevan vakavan ekologisen kriisin takia Hirvilammi & Helne (2014, s. 2162) näkevät, että on välttämätöntä tuoda tällaiset määrittelemättömät ajatustavat näkyviin ja tarkastella niitä suhteessa nykyiseen tilanteeseen. He väittävät, että ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä politiikka, myös sosiaalipolitiikka, vaatii kokonaisvaltaista ajattelutavan muutosta kohti suhteellisuuden paradigmaa (*the relational paradigm*), joka perustuu kaikkien maan päällä olevien elämänmuotojen keskinäiseen riippuvuuteen. Suhteellisuusparadigman mukaan ihmisten hyvinvointi on riippuvainen ekosysteemien hyvinvoinnista. (Hirvilammi & Helne, 2014, 2160–2163.)

Brundtlandin (1987) kestävä kehityksen määritelmän mukaan jokaisella ihmisellä on yhtäläinen oikeus käyttää maapallon luonnonvaroja. Peetersin (2016, s. 181–184) mukaan kestävä kehityksen määritelmä on kiistanalainen ja ihmiskeskeinen, ja kestävä kehityksen tulisi ottaa huomioon hyvän elämän

mahdollistaminen myös muille eläinlajeille. Hänen mukaansa vahva kestävä kehitys tarkoittaa, että maapallon ekosysteemin pääoma palautetaan ja sitä suojellaan. (Peeters, 2016, s. 181–184.)

Hirvilammi & Helne (2014, s. 2171) väittävät, että suhteellisuusparadigma antaa yhteisen pohjan politiikan eri osa-alueille, mikä mahdollistaisi hyvinvoinnin ekologisissa rajoissa. Boetton (2017, s. 57) mukaan ekososiaalisen mallin kehittämiseksi nykyisistä sosiaalityön individualistisista ja ihmiskeskeisistä arvoista tulisi siirtyä kohti kollektiivisia arvoja yhteisen hyvän työskentelyn eteen.

Nykyinen ihmiskeskeinen paradigma ja siinä vallitsevat itsestään selvinä pidetyt oletukset muodostavat yleiset puitteet poliittisille näkökulmille ja siten myös toimille. Nykyisellään esimerkiksi kestävään kehitykseen liittyvät toimet keskittyvät suureksi osin teknologisiin innovaatioihin, jotka ovat tärkeitä, mutta sellaisenaan jättävät ongelmien juurisytyt syrjään. (Hirvilammi & Helne, 2014, 2160–2161.) Myös Matthiesin (2021, s. 278) mukaan sosiaalityön tulisi muuttua ihmiskeskeisestä *person-in-environment*-ajattelusta suhdeperusteisemmaksi tunnistuen vuorovaikutuksellisuutensa muun luonnon kanssa. Pystyäksemme tarkastelemaan kriittisesti kestävämmän elämämme juurisytyä näen, että meidän tulisi pyrkiä eroon ihmiskeskeisyyden paradigmasta ja tavoitella kaiken elämän huomioimista kaikessa mitä teemme.

Ekologisen kriisin vuoksi Hirvilammi & Helne (2014, s. 2162–2164) ovat luo-
neet listan ihmiskeskeisyyteen liittyvistä oletuksista, jotka ovat toimineet taustana läntisten hyvinvointivaltioiden kestävämmälle toiminnalle, ja joiden kriittinen tarkastelu on välttämätöntä. **Ihmiskeskeisyyden paradigma** sisältää Hirvilammen & Helnen (2014, s. 2164) mukaan muun muassa seuraavat oletukset:

- ✚ Ihminen on erillään luonnosta, ja luonnonympäristön yksipuolinen hallitseminen on toivottavaa
- ✚ Luonto on ihmisten käytössä oleva resurssivarasto
- ✚ Edistys rinnastetaan loputtomaan talouskasvuun
- ✚ Hyvinvointi liittyy suurelta osin aineelliseen elintasoon ja hyötyjä tarkastellaan pääosin lyhyellä aikavälillä
- ✚ Yksilölle tai yksittäiselle kansakunnalle annetaan suuri arvo

- ✚ Ihminen on muita lajeja parempi, mikä antaa ihmiskunnalle oikeuden riistää muita lajeja

”Ihmispoikkeusparadigma” on vaikuttanut Hirvilammen & Helnen (2014, s. 2162) mukaan sosiaalipolitiikkaan ja näin olleen myös sosiaalityön toteuttamiseen. Länsimaisen sosiaalipolitiikan tavoitteena on ollut suojella ihmisiä sosiaalisilta riskeiltä ja kohottaa heidän elintasoaan, mikä on ollut arvokasta köyhyyden torjunnassa ja hyvinvoinnin lisäämisessä. Hyvinvointivaltioiden ollessa si-doksissa jatkuvaan talouskasvuun sosiaalipolitiikan tavoitteet ovat kuitenkin toteutuneet osittain tulevien sukupolvien kustannuksella. (Hirvilammi & Helne, 2014, s. 2162–2163.)

Muun muassa Boetton (2017, s. 57; Ife, 2013) mukaan kestävyyyteen liittyy kasvun vähentämisen konsepti, jonka mukaan talouskasvu ei voi jatkua ikuisesti. Korostamalla ylituotannon ja -kulutuksen vähentämistä pyritään haastamaan ihmiskeskeiset kapitalistiset rakenteet, mutta myös auttamaan sosiaalityötä korjaamaan rinnakkaisriippuvuuttaan jatkuvan kasvun tavoittelun kanssa. Sosiaalityö vaikuttaa ihmisten elämään lokaalisti, mutta myös globaalisti, jolloin ammatin tulee tunnistaa toimivansa globaalissa yhteisössä, jossa maailman köyhimmät kansalaiset kantavat rikkaiden maiden teollisuuden haitallisten ympäristövaikutusten taakan. (Boetto, 2017, s. 54, 57–58.)

Ihmiskeskeisyyden vastakohtana **suhteellisuusparadigman** (*relational paradigm*) (Hirvilammi & Helne, 2014, s. 2164) oletuksia ovat muun muassa:

- ✚ Ihminen on osa luontoa; olemme yhteydessä ekosysteemeihin
- ✚ Luonto on liittolainen, joka tarjoaa meille kaiken, mitä tarvitsemme elämiseen. Ekosysteemien rajoja kunnioitetaan
- ✚ Kaikki lajit ovat toisistaan riippuvaisia, ja kaikki elävät olennot ovat luonnostaan arvokkaita
- ✚ Ihmisen toiminnalla on sekä välittömiä että vuosisatoja eteenpäin säteileviä vaikutuksia

- ✚ Edistyminen tarkoittaa terveiden elinolojen ylläpitämistä kaikille maapallon lajeille. Hyvinvointi on suhteellisesti ymmärrettyä ja elämän eivä aineellisiä puolia arvostetaan
- ✚ Päätöksenteko perustuu kokonaisvaltaiseen harkintaan. Ympäristönsuojelu ja sosiaalinen kestävyys on tärkeämpää kuin taloudelliset näkökohdat

Kestävän kehityksen edistämiseksi hyvinvointivaltioissa tulisi Hirvilammen & Helnen (2014) mukaan korvata ekologisesti haitalliset rakenteet toimenpiteillä, jotka ovat yhteensopivia suhteellisuusparadigman periaatteiden kanssa. Tällaisia sosiaalipoliittisia toimenpiteitä olisivat muun muassa sosiaalisesti ja ympäristöllisesti arvokkaan työllisyyden lisääminen, työajan lyhennys, perustulo, ekososiaalinen sosiaalityö ihmisen ja luonnon välisen suhteen tukemiseksi sekä ”hitaan” elämän suosiminen. (Hirvilampi & Helne, 2014, s. 2168.)

Matthies (2021, s. 274) korostaa, etteivät mahdollisuudet elää ympäristöystävällisesti ja tehdä ekologisia valintoja ole yhtäläisiä kaikille, vaan köyhyys usein pakottaa ihmiset epäekologisiin kulutusvalintoihin. Luonnon tuhoisa hyväksikäyttö, luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen ja viheralueiden niukkeneminen rajaavat heikoimmassa asemassa olevien ihmisten mahdollisuuksia, jonka vuoksi ympäristöön liittyvän oikeudenmukaisuuden edistäminen tulisi Matthiesin (2021, s. 280) mukaan kytkeä sosiaalityön rakenteelliseksi tehtäväksi. Tämän lisäksi muun muassa Närhen (2015, s. 324) ja Boetton (2017, s. 54) mukaan ekososiaalisen sosiaalityön lähestymistapaan tulee kytkeä ajatus laajemmasta ekologisesta oikeudenmukaisuudesta, joka kuvaa näkemystä kokonaisvaltaisesta oikeudenmukaisuudesta ja tasa-arvosta kaikille eläville organismeille, ei yksinomaan ihmisille (Boetto 2017, s. 58; Melekis & Woodhouse, 2015, s. 575–576).

5.1.2 Suhde luontoon

Boetton (2017, s. 48) mukaan sosiaalityöllä on ihmiskeskeinen maailmankuva, jossa ihminen hallitsee luontoa. Boetto (2017, s. 50) toteaa, ettei ekososiaalista sosiaalityötä voida nähdä täydennyksenä nykyiselle tavalle tehdä sosiaalityötä, vaan ekososiaaliseen malliin liittyy sosiaalityön perusteellinen ajatustavan muutos ihmisten paikasta luonnossa. Toisin kuin nykyinen vallitseva tapa tehdä sosiaalityötä, ekososiaalinen sosiaalityö sisältää ymmärryksen siitä, että ihminen ja siten myös sosiaalityö ovat osa luontoa. Lähestymistavan mukaan maapallo on kokonaisvaltainen järjestelmä, joka koostuu erilaisten organismien, kuten kasvien, eläinten, ihmisten, veden ja maaperän välisistä yhteyksistä. (Boetto, 2017, s. 50–53; Närhi, 2015, s. 324.)

Boetton (2017, s. 52–53) mukaan kokonaisvaltainen maailmankuva ja kymmene tunnistaa hyvinvointimme riippuvuus muiden lajien ja ekosysteemien kollektiivisesta hyvinvoinnista vaatii ihmisen ja luonnon suhteen vaalimista. Boetton (2017, s. 53) tavoin Närhi & Matthies (2016, 33) näkevät, että henkilökohtaisesti löydetty kunnioitus luontoa kohtaan heijastuu ammatilliseen toimintaamme ja että vain kunnioittamalla luontoa voidaan työskennellä kohti ekologisesti ja sosiaalisesti kestäviä ratkaisuja.

Ranta-Tyrkön (2021) mukaan ekososiaalisen lähestymistavan on mahdollista näkyä käytännössä sosiaalialalla työskentelevien henkilökohtaisen luontoyhteyden edistämisenä, luonnon hyvinvoinnin huomioon ottamisena työssä, ja ympäristö- ja ekologisen oikeudenmukaisuuden näkökulman sisällyttämisellä työhön. Ekososiaalisen viitekehyksen alle on viime aikoina mahtunut laaja kirjo erilaisia sosiaalialan käytäntöjä luontoavusteisista ja yhteisölähtöisistä menetelmistä, kuten Green Care-menetelmästä ja jalkautuvasta sosiaalityöstä, järjestelmän muutoksen organisoimiseen. (Ranta-Tyrkkö, 2021, s. 76–77.)

Luonnon avulla on tarjottu kuntoutusta, hoivaa ja toiminnallisuutta, esimerkiksi luontopainotteisten päiväkotien ja metsäterapien muodossa. Myös kaupunkiviljely ja puutarhanhoito on kasvattanut suosiotaan hyvinvoinnin tukemisessa. Matthiesin (2021, s. 279) mukaan sosiaalityön olisi tarpeellista tunnistaa Suomen luonnonympäristön moninaiset hyödyt niin ennaltaehkäisevässä kuin

kuntouttavassakin sosiaalityössä. Luonnossa on mahdollista löytää omia voimavaroja, uutta tekemistä ja oppia omavaraisuutta esimerkiksi retkeilyn, nuotioiltojen tai marjastuksen merkeissä. Luonnonympäristössä voidaan toteuttaa myös esimerkiksi työllistämishankkeita, joilla on vaikutuksia osallistujan toimeentulon ja osallisuuden lisäksi yleiseen talouteen sekä kestäväan kehitykseen. (Matthies, 2021, s. 279–280.) On mielestäni kuitenkin selvää, että ekososiaalisten toimintamallien konkretisoituminen käytäntöön on vielä varsin alussa vaatien mahdollisuuksia innovoida, kokeilla, mutta myös haastaa totuttua.

Yksilötasolla sosiaalityössä työntekijä voi Boetton (2016) mukaan ottaa huomioon ympäristön vaikutuksia asiakkaan hyvinvointiin esimerkiksi luontoon pääsyn tai ympäristöhaittojen kautta. Sosiaalityössä voidaan pohtia, kuinka luonnonympäristö voisi käytännössä täydentää muita asiakkaan kanssa suunniteltuja palveluja. (Boetto, 2016, s. 65.) Ajattelen, että esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisemiseksi asiakkaita voidaan sosiaalityössä tukea osallistumaan erilaisiin paikallisiin luonto-, yhteisöpuutarha- tai kävelyryhmiin. Sosiaalityössä olisi lisäksi mielestäni mahdollisuus ottaa eri vähemmistöryhmien, kuten vammaisten, luontosuhteet huomioon sekä arvioida kokonaisvaltaisemmin asiakkaiden erilaisen harrastustoiminnan tai liikkumisen ja asumisen muotojen tukemista ympäristön vaikutukset huomioimalla.

Esimerkiksi ruoka on osa jokaisen ihmisen elämää, ja liittää meidät Matthiesin (2021, s. 276) mukaan konkreettisella tavalla osaksi luontoa. Ruoka on lisäksi mitä merkittävämpi ympäristöllinen sosiaalisen eriarvoisuuden kysymys. *Ruokaoikeudenmukaisuudessa* on Kortetmäen (2018, s. 3) mukaan kysymys oikeudesta ravitsevaan ja turvalliseen ruokaan, mutta myös oikeudesta vaikuttaa ruokajärjestelmän toimintaan. Ruoka on osa kestäväää siirtymää monilla eri tasoilla ja sosiaalityön kentällä on esimerkkejä kestäväan ruokapolitiikan edistämisestä osana yhteisöllistä sosiaalityötä, joka huomioi ekososiaaliset ulottuvuudet. (Matthies, 2021, s. 277–278.)

Ruokaan liittyy eriarvoisuutta globaalisti, mutta myös kansallisesti. Suomessa ruokaan liittyviä eriarvoisuuden ilmiöitä voidaan Matthiesin (2021, s. 276)

mukaan nähdä ruokaturvan puutteen lisäksi esimerkiksi ruoan tuotannon ympäristövaikutusten jakautumisessa, viljelijöiden asemassa sekä ulkomaalaistaustaisten huonoissa työoloissa. Suomessa on paljastunut esimerkiksi ravintolalaan ja marjanpöimintaan liittyviä ihmiskaupparikoksia, minkä vuoksi sosiaalityössä tulisi mielestäni kouluttautua aktiivisesti ihmiskaupan uhrien tunnistamiseen, kohtaamiseen sekä palveluohjaukseen.

5.1.3 Uusi käsitys hyvinvoinnista

Luonnonympäristön merkitys ihmisten hyvinvointiin on ymmärretty pitkään. Se on sisältynyt esimerkiksi jo Erik Allardtin (1925–2020) teoriaan hyvinvoinnin ulottuvuuksista, jota on käytetty etenkin pohjoismaisessa hyvinvointitutkimuksessa. Allardtin (1993) hyvinvointiteorian kolme ulottuvuutta ovat elintaso (*having*), sosiaaliset suhteet (*loving*) sekä itsensä toteuttaminen (*being*). Hirvilammi & Helne (2014) näkevät, että kestävä siirtymän toteuttamiseksi on tarpeellista omaksua kokonaisvaltaisempi ymmärrys ihmisen tarpeista ja hyvinvoinnista. Hirvilammi & Helne (2014) lähtevät artikkelissaan siitä olettamuksesta, että hyvinvointi on jotain, jonka kaikki lajit tunnistavat ja haluavat kokea elämässään ja ympäristössään. Ihmisten hyvinvoinnin voidaan nähdä myös olevan sosiaalipolitiikan ja näin myös sosiaalityön perimmäinen tavoite. (Hirvilammi & Helne, 2014, s. 2164–2166.)

Niin Boetto (2017), Hirvilammi & Helne (2014) kuin Peeterskin (2016) näkevät, että kestävä kehityksen edistäminen vaatii luonnonvarojen käytön huomattavan vähentämisen ja varallisuuden oikeudenmukaisen jakamisen lisäksi uutta näkemystä hyvinvoinnista. Hirvilammi & Helne (2014, s. 2166) ovat luo- neet moniulotteisen hyvinvoinnin mallin, jossa he laajentavat Allardtin (1993) teoriaa hyvinvoinnin ulottuvuuksista lisäämällä merkityksellisen ja vastuullisen tekemisen ulottuvuuden (*doing*), joka syventää ihmisen suhdetta itseensä, toisiin, mutta myös luontoon. Toiminnalla ja tekemisellä on vaikutuksia ihmisen

hyvinvointiin, mutta sillä on myös ekologisia seurauksia, jotka vaihtelevat ympäristövaikutuksiltaan. Merkityksellinen toiminta voi tarkoittaa esimerkiksi palkkatyötä, yhteiskunnallista toimintaa, kouluttautumista tai vapaa-ajan toimintaa, kuten erilaisia luontoaktiviteetteja. Hirvilammi & Helne (2014) lisäävät myös, että suhteellisen hyvinvoinnin paradigmassa sosiaalisten suhteiden (*loving*) ulottuvuuteen kuuluu välittäminen ympäristöstä, tulevista sukupolvista sekä muun lajisista eläimistä. (Hirvilammi & Helne, 2014, s. 2166–2170.)

Ihmiskeskeisyyden ylittäviä näkökulmia löytyy myös vuoden 2000 Earth Charter -asiakirjasta, jonka on luonut riippumaton Earth Charter Commission (2000). Asiakirja sisältää kuusitoista kestävän kehityksen periaatetta neljän pääajatuksen alla: kaiken elämän kunnioittaminen; ekologinen vastuullisuus; sosiaalinen ja taloudellinen oikeudenmukaisuus sekä demokratia, väkivallattomuus ja rauha. Nämä periaatteet ovat yhdenmukaisia laajemman hyvinvoinnin näkemyksen kanssa, joka nostaa esiin ajatuksen siitä, että kun ihmisen perustarpeet on täytetty, inhimillinen kehitys on ensisijaisesti henkistä kasvua, ei aineellista omistamista. (Peeters, 2016, s. 191; ECC, 2000.)

Hirvilammen & Helnen (2014, s. 2165) suhteellisuusnäkemyksen mukaan kestävä hyvinvointi on moniulotteista ja ottaa huomioon koko maapallon holistisen hyvinvoinnin. Hyvinvoinnin ymmärtäminen entistä laaja-alaisemmin ympäristön kannalta kestävästä näkökulmasta kattaa Boetton (2017, s. 55) mukaan muun muassa sosiaaliset ja yhteisölliset ulottuvuudet, jotka ovat myös Peetersin (2016) mukaan hyvinvoinnin keskeisiä elementtejä. Ihmissuhteiden laadun parantaminen ja luontosuhteemme kehittäminen näyttävät Peetersin (2016) mukaan tarjoavan parhaat eväät hyvinvoinnille. (Peeters, 2016, s. 178, 190.)

Uudenlaisen hyvinvoinnin voidaan Peetersin (2016, s. 193) mukaan nähdä liittyvän osallistumiseen ja kansalaisuuteen, jolloin aktiivisesta kansalaisuudesta voi muodostua perusta uudelle oikeudenmukaiseen kestävyysperustavalle sosiaalityölle. Näen, että yhteiskunnan tulisikin joustaa kapeasta tavastaan ajatella ihmiset ensisijaisesti työntekijöinä ja kuluttajina ja tukea yhä monimuotoisempaa tapaa osallistua yhteiskuntaan esimerkiksi vastuullisen kansalaistoiminnan tai poliittisen vaikuttamisen kautta.

Rainerma (2022, s. 30) huomauttaa, että haastamalla kapea taloudellisen hyvinvoinnin näkemys on mahdollista lisätä myös ymmärrystä sosiaalityöstä taloudellista avustamista laajemmaksi toiminnaksi. Asiakkaiden luontosuhteiden tukemisen lisäksi esimerkiksi sosiaaliturvajärjestelmän yksinkertaistaminen, byrokratian vähentäminen ja asiakaslähtöisyyden parantaminen voisivat olla keinoja edistää ihmisten hyvinvoinnin tukemista (Hirvilammi & Helne, 2014, s. 2170–2171). Peetersin (2016, s. 193) mukaan sosiaalityöntekijöillä on mahdollisuus edistää uutta näkemystä ”merkityksellisen toiminnan” luonteesta ja aktiivisesta kansalaisuudesta oikeudenmukaisesti kestävässä yhteiskunnassa.

5.2 Sosiaalityön aktivismi

Sosiaalityön kentällä ekososiaalinen lähestymistapa on saanut osakseen kritiikkiä sen lähes abstraktilla tasolla liikkuvan teorialähtöisyyden takia, joka ei tavoita paineistetussa ammatissa työskenteleviä. Närhen (2015, s. 325) mukaan sosiaalityöntekijöiden toimintamahdollisuudet ovat kaventuneet nykyisen yksilökeskeisen ja korjaavan työskentelymallin myötä, jolloin on mielestäni selvää, miksi ympäristön huomioiminen ei ole ollut ammatin nykyisessä tilanteessa osana käytäntöjä, saati sitten etusijalla.

Ekososiaalisen lähestymistavan juurruttaminen vaatii tutkijoiden sekä sosiaalityötä tekevien ammattilaisten yhteistä tahtotilaa ja jopa eräänlaista aktivismia profession sisällä. Boetton (2017) mukaan sosiaalityön toteuttamisen voi nähdä nykymuodossaan olevan ristiriidassa ammatin filosofisen perustan eli heikoimassa asemassa olevien ihmisten edun ajamisen kanssa. Ollessaan riippuvainen valtion budjetista, joka perustuu kestävämmään kasvuun, sosiaalityö osallistuu luonnon resurssien väärinkäyttöön, ilmastonmuutoksen kiihdyttämiseen ja globaalin eriarvoisuuden lisääntymiseen. (Boetto, 2017, s. 48–64.)

Närhen (2015, s. 325) mukaan sosiaalisten verkostojen ja vuorovaikutuksen merkitys yksilön elämäntilanteen ratkaisijana näyttää olevan pienenemässä, eikä

nykyinen järjestelmäkeskeinen palvelujärjestelmä ota riittävällä tavalla huomioon ihmisten elinympäristöön liittyviä tekijöitä, vaan ratkaisuja etsitään yksilön ominaisuuksista ja käyttäytymisestä. Matthiesin (2021) mukaan esimerkiksi aikuissosiaalityöllä on keskeinen asema kestävässä siirtymässä, jonka toteutumiseksi tarvitaan kaikkia, myös sosiaalityötä. Hän näkee mahdollisuuksia luoda ekososiaalisia innovaatioita, jotka voisivat vaikuttaa positiivisesti ympäristöön, mutta myös esimerkiksi ihmisten toimeentuloon ja osallisuuteen. Yksi esimerkki tällaisesta innovaatiosta on 1980-luvulla syntyneet nuorten työpajat, jotka edistävät sosiaalisten ja työllisyyspoliittisten vaikutusten lisäksi kestävästä kehitystä. (Matthies, 2021, s. 269–270, 272–274.)

Ekososiaalinen työ alkaa Boetton (2017) mukaan työntekijän henkilökohtaisesta kasvusta ja toimista kestävyuden edistämiseksi sekä holistisen hyvinvoinnin lähestymistavan omaksumisesta. Ekososiaalinen työ vaatii myös halua muuttaa maailmaa, sekä vaikuttamistyötä poliittisen ja rakenteellisen muutoksen aikaansaamiseksi. Boetton (2017) mukaan ammattilaisten oma yhteiskunnallinen osallistuminen ja aktivismi tukee poliittista ja taloudellista muutosta. Tiedon jakaminen esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutuksista eri vähemmistöryhmiin tai ihmiskaupan tunnistamiseen liittyen on osa ympäristöön liittyvän oikeudenmukaisuuden edistämistä globaalisti. (Boetto, 2017, s. 59–62.)

Peeters (2016) puolestaan kehottaa sosiaalityöntekijöitä pohtimaan työn arvoja, tavoitteita ja prosesseja kestävästä kehityksestä kannalta. Sosiaalityöntekijöillä tulisi hänen mukaansa olla poliittinen näkemys kestävästä kehityksestä ja heidän tulisi osallistua sitä koskevaan julkiseen keskusteluun. Tätä näkemystä tukee myös sosiaalityön kansainvälinen määritelmä, joka toteaa yhteiskunnallisen muutoksen sosiaalityön keskeiseksi tehtäväksi. (IFSW, 2014; Peeters, 2016, s. 192.)

Yhteisö- ja organisaatiotasolla työntekijät voivat pyrkiä työskentelemään paikallisten ryhmien, tutkijoiden ja poliittisten päättäjien kanssa ekologiseen kriisiin liittyvien rakenteellisten ongelmien ratkaisemiseksi. Yhteiskuntatasolla sosiaalityö voi pyrkiä edistämään kestävästä siirtymää osallistumalla poliittiseen

toimintaan, toimimalla asiantuntijoina heikoimmassa asemassa olevien ihmisten etujen turvaamiseksi sekä lisäämällä yleistä tietoisuutta ekologisista ja sosiaalisista vaikutuksista. (Boetto, 2016, s. 65–73.)

Rakenteellisen vaikuttamisen lisäksi muun muassa Rainerma (2022, s. 24) näkee, että ekososiaalisen sosiaalityön tehtävänä on yhteisöllisyyden vahvistaminen, asiakkaiden voimavarojen tukeminen, luontosuhteen syventäminen sekä asiakkaiden omaan elinympäristöön jalkautuminen. Sosiaalityön ytimessä on ammattin alkuajoista lähtien ollut ”jalkautua” ihmisten pariin ja tarkastella heidän elinympäristöään, jolloin on mielestäni huolestuttavaa, että ihmisten pariin palaaminen näyttäytyy järjestelmäkeskeisessä ja byrokraattisessa professiosamme yhä vaikeampana.

Ilmaston ja luonnon kriisien vaikuttaessa kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisten elämään niin globaalilla kuin paikallisellakin tasolla, on mielestäni huolestuttavaa, mikäli sosiaalityö ei tunnista velvollisuuttaan ja pohdi aktiivisesti rooliaan kestäväen siirtymän edistämisessä. Aineiston perusteella näen, että asiakkaiden kestäviin elämäntapoihin keskittymisen sijaan sosiaalityössä tulee ensisijaisesti syventyä rakenteisiin sosiaalityön sisällä sekä sosiaalipolitiikan, sosiaaliturvajärjestelmän ja julkishallinnon toteuttamisen tapoihin. Ei ole todennäköistä, että kestävyyttä tai vastuullisuutta olisi mahdollista viedä eteenpäin toisille, mikäli sosiaalityössä ei itse sisäistetä sen välttämättömyyttä.

6 POHDINTA

Valitsin tutkielmani aiheeksi ekososiaalisen sosiaalityön, koska halusin oppia ympäristön ja luonnon huomioimisesta sosiaalityössä erityisesti ekologisen kriisin ja sen sosiaalisten vaikutuksien vuoksi. Tutustuessani aineistoon syvemmin tutkijoiden huomiot sosiaalityön nykyisestä ihmiskeskeisyydestä kahlitsivat mielenkiintoni. Tarkastelin tutkielmassani sosiaalityön ja ympäristön suhdetta ekososiaalisen viitekehyksen ja kestävän kehityksen näkökulmista. Pyrin jäsentämään ekososiaalista lähestymistapaa ohjaavia teoreettisia lähtökohtia, jonka myötä aineistosta nousevaksi pääteemaksi nousi ihmiskeskeisyyden ylittävä ja maailman kokonaisvaltaisesti huomioiva ote. Esimerkiksi Boetton (2017, s. 50) mukaan ihmiskeskeinen tapa tehdä sosiaalityötä edistää luonnonympäristön resurssien hyödyntämistä, ja aineiston perusteella on mielestäni selvää, ettei mitään ihmisen toimintaa, edes sosiaalityötä, voi toteuttaa kestävästi ilman muun luonnon kokonaisvaltaista huomioimista.

Tulosten perusteella ekososiaaliseen sosiaalityöhön liittyy ymmärrys sosiaalityön ja ympäristön vuorovaikutuksellisesta suhteesta sekä sosiaalityöstä osana luontoa. Muun muassa Närhen & Matthiesin (2016, s. 33) mukaan ekososiaalisen sosiaalityön viitekehys korostaa ihmisten elämän ja hyvinvoinnin riippuvuutta maapallon ekosysteemien hyvinvoinnista, eikä jatkossa ei enää tule puhua sosiaalityön suhteesta luontoon, vaan perustavanlaatuisesti ymmärtää sosiaalityö osana ihmisen muokkaamaa luontoa. Kestävän elämän ja ekososiaalisen toiminnan kannalta on myös oleellista tunnustaa, että kaikki lajit ovat toisistaan riippuvaisia, ja kaikki elävät olennot ovat luonnostaan arvokkaita (Hirvilammi & Helne, 2014, s. 2164).

Tutkielman tulosten perusteella ekososiaaliseen sosiaalityöhön liitetään lisäksi uuden hyvinvointikäsitteen sisäistäminen, jossa taloudellisen hyvinvoinnin sijaan keskitytään merkitykselliseen ja vastuulliseen toimintaan sekä yhteisöllisyyteen ja osallisuuteen. Kirjoittaessani tämän tutkielman pohdintaa

helmikuussa 2023 Ympäristöministeriö julkaisi Suomen Dasgupta - selvityksen, joka käsittelee luontokadon syitä ja yhteiskunnallisia ratkaisuja luontokadon hillitsemiseksi. Sen mukaan kaikkien yhteiskunnan toimijoiden on osallistuttava muutokseen kohti luonnon huomioimista, ja siinä korostetaan luonnon monimuotoisuuden ja terveen tilan vaikutuksia ihmisten hyvinvoinnille. Selvitys tunnistaa ihmisten ja eläinten terveyden ja ekosysteemien väliset yhteydet ollen yhdenmukainen tutkielmani tulosten kanssa. (Pouta ym., 2023, s. 63-63.)

Tarkastelin lisäksi sitä, millaisena sosiaalialan työntekijöiden rooli näyttyy ekososiaalisessa viitekehyksessä. Tulosten perusteella sosiaalityön tutkijoiden ja ammattilaisten aktivismi sekä osallistuminen julkiseen keskusteluun liitetään kiinteäksi osaksi ekososiaalista lähestymistapaa. Ekososiaalisen sosiaalityön tutkimus on kohdistunut viime aikoina sosiaalityön interventioihin esimerkiksi erilaisissa ympäristökatastrofeissa ja paikallisissa ympäristökonflikteissa sekä rooliin laajempien ilmiöiden kuten ruokapolitiikan tai ilmastonmuutoksen suhteen. Närhen (2015) mukaan jatkossa tulisi kuitenkin tutkia, miten sosiaalityö voisi kokonaisvaltaisemmin osallistua kestävästä yhteiskunnan rakentamiseen. (Närhi, 2015, s. 325-326.) Tärkeää on, että sosiaalityö ja sosiaaliala ovat tekemässä kestävyys siirtymää yhdessä muiden alojen kanssa (Ranta-Tyrkkö, 2021, s. 76).

Aineiston perusteella onkin nähtävissä tarve systemiselle sosiaalityön koulutuksen kehittämiseksi, jotta ympäristön huomioiminen olisi mahdollista integroida sosiaalityön osaamisalueille (Boetto, 2017, s. 63). Esimerkkinä tästä toimii Jyväskylän yliopisto, joka on jo sisällyttänyt sosiaalityön maisteriohjelmansa pakolliseksi jaksoksi ”Sosiaalityö ekososiaalisessa siirtymässä” - jakson. Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto tarjoaa lisäksi kaikille avoimen ja maksuttoman ”Johdatus planetaariseen hyvinvointiin” - verkkokurssin, jonka mukaan tarvitsemme uudenlaista hyvinvointia, joka kattaa sekä ihmisten että muiden eläinten ja luonnon hyvinvoinnin (Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto, 2023).

Matthiesin (2021, s. 267) mukaan huolimatta Yhdistyneiden kansakuntien jäsenvaltioiden sitoutumisesta kestävästä kehityksen tavoiteohjelmaan keskeisten tavoitteiden osalta kehitys on menossa jopa huonompaan suuntaan. Onkin ää-

rimmäisen huolestuttavaa, että yhteisistä tavoitteista huolimatta ilmastonmuutos kiihtyy, luonnon monimuotoisuus köyhtyy ja ihmisten kokema sosiaalinen eriarvoisuus kasvaa. (Matthies, 2021, s. 267.) Sosiaalityön ydin on heikompiosaisten ja vaikeimmassa asemassa olevien auttamisessa ja oikeuksien puolustamisessa. Myös Närhen (2015, s. 326) mukaan ihmisen, ympäristön ja luonnon väliset suhteet ovat sosiaalityön peruskysymyksiä, joissa on kyse elinoloista, tasa-arvosta ja oikeudenmukaisuudesta, mutta myös marginalisoitujen ihmisryhmien selviytymisestä.

Koen, että sosiaalityö on niiden äänen vahvistamista tilanteissa, joissa se usein jäisi muutoin kuulumattomiin. Moderni ihmisoikeusajattelu, tasa-arvo ja solidaarisuus ovat lähtökohtia ja välttämättömyksiä sosiaalityölle, joka tavoittelee yhtäläisiä mahdollisuuksia hyvään elämään kaikille. Ihmisten etujen ajaminen vaatii koko maapallon, sen luonnon ja muun lajisten asukkaiden huomioimista sekä asettamista etusijalle ihmisten tarpeiden ja tottumusten sijaan. Toivon, että tulevaisuuden sosiaalityö olisi aidosti heikommassa asemassa olevien asialla ja ottaisi luonnon ja sen kaikki asukkaat kokonaisuudessaan huomioon kaikessa mitä se tekee ja tavoittelee. Hirvilammen & Helnen (2014, s. 2171) tavoin ajattelen, että niin utopistiselta ja idealistiselta kuin ajatus perustavanlaatuisesta ajattelutapojen muutoksesta tuntuukin, uskon tuon askeleen ottamisen välttämättömyyteen.

LÄHTEET

- Addams, J. (1910). *Twenty Years at Hull House, with autobiographical notes*.
 Republished 2004. Whitefish: Kessinger Publishing.
- Agenda 2030. (2015). *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. United Nations.
- Alasuutari, P. (2012). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Vastapaino.
- Allardt, E. (1993). *Having, loving, being: an alternative to the Swedish model of welfare research*. Teoksessa: Nussbaum & Sen (toim.) *The Quality of Life*. Clarendon Press, Oxford.
- Boetto, H. (2016). *Developing ecological social work for micro level practice*. Teoksessa: *Ecological Social Work: Towards Sustainability*; McKinnon, TJ, Alston, M., (Toim.) Palgrave Macmillan, 59-77.
- Boetto, H. (2017). *A Transformative Eco-Social Model: Challenging Modernist Assumptions in Social Work*. *The British journal of social work*, 47(1), 48-67. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcw149>
- Brundtland, G. (1987). *Our Common Future: Towards Sustainable Development*.
- Catton, W. & Dunlap, R. (1980). *A New Ecological Paradigm for Post-Exuberant Sociology*. *Am. Behav. Sci.*, 24, 15-47.
- Coates, J., Gray, M., & Hetherington, T. (2006). *An 'Ecospiritual' perspective: Finally, a place for indigenous approaches*. *The British Journal of Social Work*, 36(3), 381-399. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcl005>
- Earth Charter Commission (ECC) (2000). *The Earth Charter*. Launched on June 29 at the Peace Palace in The Hague. <https://earthcharter.org/read-the-earth-charter/>
- Hirvilammi, T., & Helne, T. (2014). *Changing Paradigms: A Sketch for Sustainable Wellbeing and Ecosocial Policy*. *Sustainability (Basel, Switzerland)*, 6(4), 2160-2175. <https://doi.org/10.3390/su6042160>
- Houtbeckers, E. (2022). *Ekofeministinen kohtuutalous ja ekososiaaliset kriisit*. *Poliittinen talous*, 10(2), s. 66-88. <https://doi.org/10.51810/pt.111959>
- Ife, J. (2013). *Community Development in an Uncertain World: Vision, Analysis and Practice*, Port Melbourne, Cambridge Press.
- International Federation of Social Workers (IFSW) & International Association of Schools of Social Work (IASSW) (2014). *Global Definition of Social Work*. Approved by the IFSW General Meeting and the IASSW General Assembly in July 2014, Melbourne. [Global Definition of Social Work - International Federation of Social Workers \(ifsw.org\)](https://www.ifsw.org/global-definition-of-social-work/)
- IPCC, (2022). *Summary for Policymakers* [H.-O. Pörtner, D.C. Roberts, E.S. Poloczanska, K. Mintenbeck, M. Tignor, A. Alegría, M. Craig, S. Langsdorf, S. Löschke, V. Möller, A. Okem (toim.)]. Teoksessa: *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability*. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [H.-O. Pörtner, D.C. Roberts, M. Tignor, E.S. Poloczanska, K. Mintenbeck, A. Alegría, M. Craig, S.

- Langsdorf, S. Löschke, V. Möller, A. Okem, B. Rama (toim.]. Cambridge University Press, Cambridge, UK and New York, NY, USA, s. 3–33, doi:10.1017/9781009325844.001
- Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto. (2023). 1.1. Antroposeeni eli ihmisen aika? Johdatus planetaariseen hyvinvointiin - BENY2021 (PW MOOC I) – verkkokurssi. Viitattu 26.1.2023. Haettu osoitteesta:
<https://www.avoin.jyu.fi/fi/opintotarjonta/planetaarinen-hyvinvointi>
- Kortetmäki, T. (2018). Ruokaoikeudenmukaisuus ja ympäristökysymys. *Alue ja ympäristö*, 47(2), 3-16.
- Matthies, A. (2021). Kestävä siirtymä ja aikuissosiaalityön tehtäväkenttä. Teoksessa: Matthies, A., Svenlin, A., & Turtiainen, K. (Toim.) *Aikuissosiaalityö: Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus*. Gaudeamus. s. 267-281.
- Melekis, K. & Woodhouse, V. (2015). 'Transforming social work curricula: Institutional supports for promoting sustainability', *Social Work Education*, 34(5), s. 573–585.
- Miettinen, E-M. (2022). Ekososiaalinen työ esiin. In TAMK-konferenssi: TAMK conference 2022. Tampereen ammattikorkeakoulu. s. 97-101.
- Närhi, K. (2015). Ekososiaalinen viitekehys sosiaalityössä. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 23(3), 3.
- Närhi, Kati & Matthies, Aila-Leena (2001) What is the ecological (self)consciousness of social work? Perspectives on the relationship between social work and ecology, Teoksessa: Matthies, Aila-Leena, Närhi, Kati & Ward, Dave (Toim.) *Eco-social Approach in Social Work*. Jyväskylä: *SoPhi*, 16-53.
https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/48562/SoPhi58_978-951-39-6497-9.pdf
- Närhi, K. & Matthies, A-L. (2016) Conceptual and historical analysis of ecological social work. Teoksessa: *Ecological Social Work: Towards Sustainability*; McKinnon, TJ, Alston, M., (Toim.) Palgrave Macmillan, s. 21-38.
- Peeters, J. (2016). A safe and just space for humanity: The need for a new concept of well-being. Teoksessa: *Ecological Social Work: Towards Sustainability*; McKinnon, TJ, Alston, M., (Toim.) Palgrave Macmillan, s. 177-196.
- Pouta, E., Hiedanpää, J., Iho, A., Kniivilä, M., El Geneidy, S., Kujala, H., . . . Vinnari, M. (2023). Assessing the economics of biodiversity in Finland: National implications of the Dasgupta Review. *Ympäristöministeriö*.
- Rainerma, E. (2022). Ekososiaalinen lähestymistapa aikuissosiaalityön uudistajana. Teoksessa: Kesänen, M., & Niemi, R. *Ympäristö ja rakenteet sosiaalityössä*. *Talentia-lehti, sosiaalityön tutkimuksen seura 2022*. s. 19-34.
[tutkivasosiaalityo_2022 .pdf](https://www.talentia.fi/tutkivasosiaalityo_2022.pdf)
- Ranta-Tyrkkö, S. (2021). Miten juurruttaa ekososiaalista viitekehystä sosiaalityön koulutuksessa ja käytännöissä? Teoksessa: Günther, K., & Kallio, J. *Tutkiva sosiaalityö - Sosiaalityö professiona*. s. 73–83. *Talentia lehti, sosiaalityön tutkimuksen seura*.

- Richmond, M. (1922). What is Social Case Work? An Introductory Description. New York: Russel Sage Foundation. Reprinted 1939.
- Salminen, A. (2011). Mikä kirjallisuuskatsaus?: Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopisto.
- Sosnet. (2023). Sosiaalityön määritelmä: Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet. Viitattu 25.1.2023. Haettu osoitteesta: <https://www.sosnet.fi/FI/Sosnet/Sosiaalityon-maaritelma>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- United Nations. (2023). What is Climate Change? Climate Action. Viitattu 28.1.2023. Haettu osoitteesta: <https://www.un.org/en/climatechange/what-is-climate-change#:~:text=Climate%20change%20refers%20to%20long,like%20coal%2C%20oil%20and%20gas.>
- Varantola, K. (2013). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa : tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012: God vetenskaplig praxis och handläggning av misstankar om avvikelser från den i Finland : forskningsetiska delegationens anvisningar 2012 = Responsible conduct of research and procedures for handling allegations of misconduct in Finland : guidelines of the Finnish advisory board on research integrity 2012. Tutkimuseettinen neuvottelukunta.
- Ympäristöministeriö (2023). Mitä on kestävä kehitys? Viitattu 12.1.2023. Haettu osoitteesta <https://ym.fi/mita-on-kestava-kehitys#:~:text=Kest%C3%A4v%C3%A4%20kehitys%20on%20maailmanlaajuisesti%2C%20alueellisesti,tuleville%20sukupolville%20hyv%C3%A4t%20el%C3%A4misen%20mahdollisuudet.>